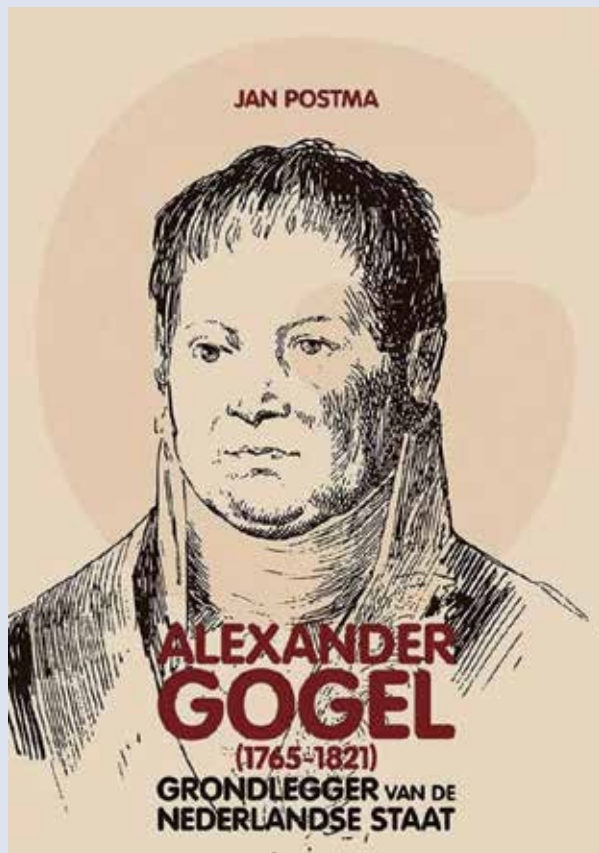

Een plaatsje in de eregalerij

Alexander Gogel (1765-1821). Grondlegger van de Nederlandse staat. *Jan Postma* (Verloren, Hilversum 2017), 400 blz., € 39,00

De Franse tijd heeft veel interessante personages voortgebracht. Denk onder meer aan Joan Derk van der Capellen tot den Pol, Herman Willem Daendels, Rutger Jan Schimmelpenninck, Wilhelmina van Pruisen, Carel Hendrik Ver Huell, Gijsbert Karel van Hogendorp, Lodewijk Napoleon; personen die hun tijd mede hebben gevormd. Dat Alexander Gogel hierbij hoort, is vier decennia terug aangetoond door onder anderen Simon Schama in *Patriots and Liberators*. Het heeft lang geduurd eer de rol van Gogel verder is uitgediept. Jan Postma is in 2017 op een proefschrift over Gogel gepromoveerd. De ondertitel van de handelsuitgave van zijn dissertatie zegt voldoende over hoe hij over Gogel denkt: *Grond-*

legger van de Nederlandse staat. Isaäc Jan Alexander Gogel (1765-1821) was een Amsterdamse koopman, een politiek geëngageerde persoon, financieel expert, mede-grondlegger van het Rijksmuseum en een sleutelfiguur in de eenwording van de Nederlandse staat. Gogel was een oud-ambtenaar (laatstelijk secretaris-generaal van het ministerie van Financiën) en politicus (raadslid en Statenlid in Groningen, burgemeester van Leiden) en Jan Postma beschrijft hem aan het einde van zijn epiloog als volgt: 'Hij manifesteerde zich gedurende de gehele Bataafs-Franse tijd als een gedreven activist, redacteur van een hoogwaardig politiek tijdschrift, betrokken adviseur en volhardend bestuurder. Daarmee was hij de invloedrijkste politicus van deze boeiende periode in de Nederlandse geschiedenis. Met zijn hardnekkig beleden idealen, die resulteerden in een nieuwe staat, hoort Gogel zonder meer thuis in de eregalerij van Nederlandse staatslieden.'

Wat waren de idealen die Gogel, als activist ten tijde van de Bataafse omwenteling, redacteur van *De Democraten*, agent van Financiën (1798-1801), minister van Financiën (1805-1809) en Intendant-Generaal van Financiën (1810-1813), uitdroeg? De eenheidsstaat, dat in ieder geval. En dat ideaal moest vooral bereikt worden via eenduidige landelijke belastingen, transparante budgettering en financiële verantwoording van ministeries, een eenheidsmunt, afschaffing van de gilden, een nationale bank (dat laatste verwezenlijkt na zijn aftreden). Zaken die wij vanzelfsprekend vinden, maar waar Gogel een cruciale rol in heeft gespeeld, zo toont Postma overduidelijk aan. Gogel was geen technocraat, zoals eerder is aangenomen. Dat imago heeft hij zichzelf aangemeten door keer op keer duidelijk te maken dat hij geen politicus was, maar eigenlijk een handelaar in

barre economische tijden. Gogel wist in de jaren tachtig van de achttiende eeuw waar hij voor stond, droeg dat uit – ook op momenten dat hij op een zijspoor stond – en heeft een aantal keer zelf aan de knoppen mogen draaien.

Gogel was een lastig heerschap. Streng voor zichzelf, streng voor ondergeschikten. Hoewel hij boven hem gestelden naar de mond kon praten, gaf hij de wispelturige Lodewijk Napoleon regelmatig ongezouten zijn mening. 's Lands financiën stonden er beroerd voor, Gogel had hier een eigen mening over en dat paste slecht bij het autoritaire koningschap dat Lodewijk Napoleon nastreefde. De tijd als 'secretaris van Staat' (minister) onder Schimmelpenninck was de meest vruchtbare. En dat tegen een niet te benijden financiële achtergrond: in 1805 waren de inkomsten 35 miljoen, terwijl 72,2 miljoen werd uitgegeven. Gogel werkte op de randen van zijn kunnen, bracht het stelsel van tientallen accijnzen terug naar negen, in de belastingdienst werden gewestelijke en plaatselijke ambtenaren gereguleerd en gestandaardiseerd (waarmee hij de norm voor andere overheidsdiensten stelde) en de gildes werden met horten en stoten opgeheven. Uiteindelijk zou een groot deel van zijn ideeën binnen een decennium worden verwezenlijkt.

Gogel in een eregalerij samen met personen als Thorbecke en Willem van Oranje; het is nog wat wennen. Of een van de bijna tweeduizend noten in het proefschrift voor deze status gaat zorgen is zeer de vraag. Eerst zullen populair wetenschappelijke uitgaven zijn naam moeten uitdragen. Het zal nog even duren eer Gogel in onze geschiedenis-methodes zal verschijnen.

Ger Jan Onrust